

**Wat
wij
kunnen
doen**

Wat wij kunnen doen

*Praktische handreiking voor
omstanders bij seksueel misbruik*

Sarina Brons-van der Wekken

Ineke van Dongen-van Veelen

Berna van der Zouwen-de Ruiter

Uitgeverij Boekencentrum, Utrecht

Disclaimer

In dit boek zijn veel voorbeelden te lezen over seksueel misbruik. Deze situaties zijn volledig geanonimiseerd en zijn een mix van bestaande persoonlijke verhalen die de auteurs uit de praktijk ter ore zijn gekomen. Elke overeenkomst met een bestaande persoon berust op toeval.

Ontwerp omslag: Marion Rosendahl
Vormgeving binnenwerk: Gerard de Groot
Foto omslag: Jon Shireman

ISBN 978 90 239 5014 1
ISBN e-book 978 90 239 5015 8
NUR 711

© 2017 Uitgeverij Boekencentrum, Utrecht
www.uitgeverijboekencentrum.nl

Alle rechten voorbehouden.

Inhoud

Woord vooraf	7
1. Seksueel misbruik <i>Berna van der Zouwen-de Ruiter</i>	11
2. Signaleren van seksueel misbruik <i>Berna van der Zouwen-de Ruiter</i>	23
3. Seksueel misbruik in de familie <i>Berna van der Zouwen-de Ruiter</i>	34
4. Seksueel misbruik en de rol van de kerk <i>Ineke van Dongen-van Veelen</i>	44
5. Seksueel misbruik op school <i>Berna van der Zouwen-de Ruiter</i>	60
6. Gevolgen van seksueel misbruik <i>Sarina Brons-van der Wekken</i>	68
Gebruikte bronnen	80
Leestips	83
Verwijslijst	84

Woord vooraf

Op een avond in het najaar, een jaar of vijf geleden, ontmoeten wij – Berna en Sarina – elkaar voor het eerst toen we met het ov terugreisden van een avond over seksuele opvoeding. Direct was er een klik. We vonden elkaar rond het onderwerp veiligheid en seksualiteit. Beiden ervaren we het als heel schrijnend wanneer mensen gevangen raken in seksueel misbruik. De bewogenheid met slachtoffers was voor ons een belangrijke motivatie om in 2016 het Reformatorisch Meldpunt op te richten.

Seksualiteit is een kostbaar geschenk. Maar helaas krijgt één op de drie jongeren in Nederland vóór de leeftijd van 18 jaar te maken met seksueel geweld. Het varieert van minder ernstige vormen van misbruik tot verkrachtingen (5 tot 10% van de meisjes). Wanneer we deze cijfers goed tot ons laten doordringen, wordt de ontstellende omvang van seksueel misbruik duidelijk.

Er is geen wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd naar de vraag hoe vaak seksueel misbruik in de reformatorische gezindte voorkomt. Helaas is het aannemelijk dat misbruik onder reformatorische christenen zich even vaak voordoet als buiten deze groep.

Als ambtsdrager of gemeentelid in de kerk, als docent op school, als gezins- of familielid kunt u vroeger of later in uw eigen omgeving te maken krijgen met een slachtoffer van seksueel misbruik. En dan?

Bij het Reformatorisch Meldpunt voor seksueel misbruik kloppen deze omstanders regelmatig aan met vragen over hun situatie. Wat moeten zij doen nu deze problemen zo dichtbij zijn gekomen?

Het is fijn voor de hulpvrager wanneer er naast persoonlijk advies ook iets te lezen is om zelf rustig door te nemen en te laten bezinken. Voor de omstander was dit niet beschikbaar. Hierop besloten we om zelf een praktische handreiking te schrijven voor mensen die in hun familie, kerk of school in aanraking komen met een slachtoffer van seksueel misbruik. Dit boek is ook bruikbaar voor hen die zich willen voorbereiden op het moment dat zij daarmee geconfronteerd worden.

Voor dit project sloegen we met drie deskundigen de handen ineen. Sarina Brons levert een bijdrage vanuit haar werk als GZ-psycholoog, waarin ze regelmatig te maken heeft met cliënten die seksueel misbruikt zijn, Ineke van Dongen schrijft vanuit haar ervaring bij het Meldpunt Misbruik van onder andere de Christelijke Gereformeerde Kerken en Berna van der Zouwen is betrokken vanuit haar werk bij het Reformatorisch Meldpunt.

We willen, ook namens Ineke, een woord van dank uitspreken aan de meelezers die bijdroegen aan de totstandkoming van dit boek. Jullie input, soms vanuit een eigen ervaring met seksueel misbruik, was bijzonder waardevol.

Ten slotte een woord voor u, als lezer. Door nu de inleiding van dit boek te lezen, laat u betrokkenheid zien bij mensen die seksueel misbruikt zijn. Daar zijn wij dankbaar voor. De omgeving van het slachtoffer maakt een cruciaal verschil in de verwerking van het leed dat hun is aangedaan. Een warme, steunende omgeving bevordert het herstel. Wegkijkende om-

standers die het slachtoffer van seksueel misbruik niet geloven, maken het trauma dubbel zo zwaar.

Omstanders hebben hun eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden. U kunt het positieve verschil voor het slachtoffer in uw omgeving maken!

Vlaardingen/Rhenen, mei 2017

Sarina Brons-van der Wekken
Berna van der Zouwen-de Ruiter

1. Seksueel misbruik

Berna van der Zouwen-de Ruiter

Iedereen heeft wel een voorstelling van seksueel misbruik. Toch verschilt het idee van wat onder misbruik valt per persoon. Het onderstaande voorbeeld maakt dit duidelijk.

‘Vroeger kwam er bij ons thuis vaak een man, een huisvriend van ons. Toen ik wat ouder werd, merkte ik dat hij ongevraagd mijn kamer binnenkwam. Ook ’s avonds, als ik me aan het uitkleden was om mijn pyjama aan te doen. Hij deed nooit wat, maar het voelde voor mij heel onprettig. Zoals hij dan op mijn bed zat en naar me keek... Ik zei een keer dat ik wilde dat hij wegging, maar daarover deed hij heel verbaasd. Hoe ik dat kon zeggen, we waren toch goede vrienden? Ik durfde het niet nog een keer te vragen. Ik heb toen wel aan mijn ouders gevraagd of ik een slot op mijn kamerdeur mocht. Ze vroegen niet waarom, maar het was goed. Daarna was het over. De laatste tijd ben ik veel met het verleden bezig. Volgens mij kun je dit geen misbruik noemen. Maar ik heb er nog wel steeds last van.’

In een boek over seksueel misbruik is het belangrijk om precies duidelijk te hebben wat onder het thema valt. Daarom leg ik in dit hoofdstuk eerst uit wat seksueel misbruik is. Daarna ga ik in op ouderschap, vervolgens licht ik het mechanisme

van groepsbelang toe, en ten slotte besteed ik aandacht aan seksueel misbruik in reformatorische context.

Wat is seksueel misbruik?

In de praktijk zijn twee aspecten handzaam gebleken om na te gaan of een situatie wel of niet onder seksueel misbruik valt: *macht* en de *ervaring van het slachtoffer*.

Macht

Een misbruiker kan zijn of haar daden uitvoeren omdat deze persoon macht heeft over het slachtoffer. Die macht uit zich op het gebied van leeftijd, kennis, intelligentie, of fysieke kracht. Een misbruiker is ouder, weet meer, is intelligenter, is sterker. Bij seksueel misbruik van bijvoorbeeld ouders met kinderen is de machtsrelatie duidelijk, evenals bij een docent en een leerling. Ook een oudere broer heeft macht over zijn zusje, of een groepje jongens tegenover één meisje.

Bij seksueel misbruik tussen twee volwassenen die even oud zijn, kan het begrip macht onduidelijker zijn. Dit kan leiden tot situaties waarin omstanders vinden dat er geen sprake is van seksueel misbruik, terwijl dit wel het geval is.

Het helpt dan om na te gaan of in de betreffende relatie gezag een rol speelt. Denk bijvoorbeeld aan een predikant van een kerkelijke gemeente. Er wordt waarde gehecht aan wat hij zegt of doet, ook wanneer hij even oud als of jonger is dan gemeenteleden. Vanuit zijn ambt is er sprake van gezag. Hierdoor ontstaat ook macht. Dit kan een dominee in de gelegenheid stellen om een even oud gemeentelid grensoverschrijdend te benaderen. Daarom is een seksuele relatie van een gezagsdrager met iemand die onder zijn of haar zorg staat seksueel misbruik. De gezagsdrager heeft altijd de verantwoordelijkheid om grenzen te bewaken.